

jordens mark, äger mera av evighetsnatur. Det gäller att bryta ny teg för nye generationer. *Hålla det gamla i hävd och bryta ny bygd.*«

T. SILLASEN: DANMARKS. OLDTID. Gyldendal 1925. 119 S.

Det er en fortrinlig Oversigt over Danmarks Oldtid, Lærer Sillasen her har givet. Den er, som den nu foreligger, øjensynlig tænkt som Skolebog, men har absolut Bud til langt videre Krese, saalænge vi endnu savner en god populær Oversigt over vor Oldtidsforskning, der helst skulde blive ligesaa lødig og ligesaa vel-skreven som Sophus Müllers Vor Oldtid, dette storslaaede Møn-ster paa en heldig Forening af stræng videnskabelig Aand og Ev-nen til klar og formsikker Fremstilling.

Forlaget burde ikke have nøjedes med at overdrage Lærer Sillasen den Opgave at skrive Texten til nogle Anskuelsesbilleder, men han skulde have skrevet en populær sammenhængende kro-nologisk Oversigt over vor Oldtids Historie. Han viser med den foreliggende Bog, at han vilde have magtet Opgaven. Fuldt for-trolig med den foreliggende Litteratur, ikke eensidig, men med ligelig Forstaaelse af Arkæologi, Stednavneforskning, Gudelære, Litteraturhistorie og mere almindelig Kulturhistorie, og med en sund og selvstændig Dømmekraft, der gør ham det muligt i den faglige Litteratur at skelne Klinten fra Hveden, Dilettanteriet og Fantasteriet fra den lødige og strænge Videnskab, vilde det have været muligt fra hans Haand at faa en virkelig god og sammen-hængende Oversigt. Saa kort det er, viser det sidste Afsnit om Re-ligion og Folkepræg i Vikingetiden, at vi her har den rette Mand til at give os en i bedste Forstand populær, og ikke eensidig ar-kæologisk, Oversigt over vor Oldtid. Var dette ikke en Opgave for Udvalg til Folkeoplysnings Fremme?

HANS KJÆR: VOR OLDTIDS MINDESMÆRKER. Gyldendal. 1925. 195 S.

Siden ovenstaaende Anmeldelse af Lærer Sillasens Bog har Gyldendal udsendt den længe ønskede Folkebog om Oldtidsforsk-

ningens Resultater. Udstyret er særdeles tiltalende, smukt Papir, ualmindelig prægtige Billeder, især S. Bengtssons uovertræffelige Fotografier. Alene af den Grund fortjener Bogen at blive en Folkebog. I Hans Kjærs Fremstilling lægges øjensynlig Hovedvægten paa *de jordfaste Mindesmærker*, og Bogen burde maaske rettere have heddet Oldtidens jordfaste Mindesmærker. Alligevel skildres naturligvis ogsaa Udviklingen af den materielle Kultur. Der savnes dog stærkt en Redegørelse for den rent kunstneriske Udvikling, muligvis har Forf. ment, at andre har varetaget denne Side paa bedste Vis, i første Række Sophus Müller, hvis Arbejde paa dette Omraade øjensynlig langt fra er afsluttet endnu, at dømme efter det vægtige Bidrag, han nylig gav til Studiet i sin Afh. i Aarbøgerne om Stenalderens Ornamentmotive og deres Vandringer. For Vikingetidens Vedkommende har vi jo ogsaa Dr. Brøndsteds Disputats. Saavel i Billedstoffet som i Texten vil man forgæves lede efter Vidnesbyrd om Udviklingen indenfor Oldtidens Kunst. Det maa siges, at Forf. har løst sin i Forordet stillede Opgave, at »lede til gennem Iagttagelse at forstaa de Mindesmærker fra Oldtiden, som vi ser rundt om, hvor vi færdes. Fremstillingen søger at karakterisere Mindesmærkerne, som de fremtræder; den oplyser dem ved at berette om de typiske Fund.«

Forf. har virkelig en fortrinlig Evne til at fremlægge et Gravfund, saaledes at vi ser det for os, Stykke for Stykke, og saaledes, at selv Lægfolk kan skimte de Problemer, som et saadant Fund opstiller for Forskeren. Her støttes Fremstillingen jo ogsaa betydeligt ved de prægtige Billeder af Gravé og Gravfund. I det hele har Forf. sin Styrke i Beskrivelsen. Afsnittene om Dysser og Jættestuer viser det paa bedste Maade.

Interessant er ogsaa »Højgeografien« S. 101—111, men vilde et Kort ikke have livet svært op i den lange beskrivende Tekst? Der er overhovedet ingen Kort i Bogen. Ikke mindre interessant er Afsnittet om Jernalderens Bopladser og Hustomter, hvor Forf. jo selv, ved sin Udgravning i Ginnerup har været med til at fremdrage det afgjort interessanteste Husfund, der hidtil er gjort her i Landet.

Der er et stort Afsnit om Runestene, men hvad det rent sprog-

lige angaar, synes Forf. ikke overalt at være helt à jour, hvad man maaske ikke tør anke over hos en Arkæolog? Saaledes var det snart paa Tide, at Wimmers gamle besynderlige Tolkning af Glavendrupstenen blev afløst af Dr. Marius Kristensens langt bedre: »Alle Sålve (Alle den Gustne?), Viernes Gode, hæderværdige Thegn«, og ikke »Alle, Sålvernes Gode, Viets hæderværdige Vogter«. Hvor boede »Sålverne«, og hvor i Verden kan en *Thegn*, der ligesom *Dreng*, var Titel for Medlemmer af Stormandsklassen, betyde »Vogter«? Thegn betød overalt i de germanske Lande oprindeligt en Svend, Huskarl. Grundbetydningen var *Barn* (græsk *teknon*), særlig *Drengbarn* (bair. Dialekt *Degenkind*), herfra fik det Betydningen *Svend*, og i Oldtidens Slutning var det snarest en Værdighedstitel, og de fornemste, Kongens hedvorde (hæderværdige) Mænd, kunde derfor hedde *heidverdr thegn*. Dreng har haft en ganske lignende Udvikling. I Frankerriget talte man om Kongens Dreng (pueri regis), der sad som Ombudsmænd omkring i Riget. I Danelagen i England sad der ved Vilhelms Erobring ikke faa danske *Dreng* omkring paa de nordengelske *manors*, og i Kong Knuds engelske Love deles de engelske Stormænd i 2 Klasser: Thegner og Mindre-Thegner (læs-thegnas), »som Dannerne kalder *Dreng* (juvenes)«. Ogsaa i Estlandslisten i Kong Valdemars Jordebog, nævnes en Godsejer, som er en større Mands »Dreng« (puer). Naar vore Runestene derfor taler om Thegner og Dreng, saa maa vi sikkert derved forstaa noget lignende som Riddertidens Riddere og Svende. Det er derfor ogsaa utvivlsomt rigtigt og værd at understrege, naar Forf. siger (S. 192), at »det er ganske overvejende Overklassen, for hvem og af hvem der ristedes Runer«. Jeg tror heller ikke, at den berømte Gisle paa Skivum Stenen, der var »den bedste og første blandt Landmænd«, dermed skal prises for sine fremragende Landbrugsbedrifter, Landmand i Betydningen Landbruger hører en sen Tid til; snarere var han maaske Lændemand i Himmerland?

Siden jeg nu er i Lag med at rette sproglige Anker mod Bogen, hvad der maaske ikke er ganske retfærdigt overfor et arkæologisk Værk, og i alt Fald ikke rammer noget centralt i Bogen, saa vil jeg ogsaa gøre opmærksom paa, at af de 6 Eksempler

paa »korte Stednavne uden Endelse«, Forf. nævner (S. 189) er i alt Fald de to sikkert sammensatte: Sunds (Sundzæ) tolker Forf. selv som Sundssø, og Ut er et ældre Wardwith (1524 Wordwedh); Hjerm kan ogsaa være lidt tvivlsomt, er muligvis et -um-Navn. Sale er ganske vist et Kortnavn, men sikkert ikke af dem, der er »ældre end Folkevandringstid« eller hører til »de ældste Grupper af Adelbyer«, det gør nemlig ikke alle »de talrige korte Navne uden Endelse«. *Sal* var i tyske og frankiske Egne Ordet for en Stormands Sædegaard, og det netop i Folkevandringstid og endnu senere, og det er ret sandsynligt, at Ordet ogsaa i nordiske Stednavne kan have denne Betydning.

At jeg dvæler lidt ved disse sproglige Smaafejl, skyldes maaske i nogen Grad den ubønhørlige Haardhed, hvormed Forf. Gang paa Gang sparker ud imod en af hans yngre Søstervidenskaber, som nu tilfældigvis staar *mit* Hjerte ret nær, jeg mener Stednavneforskningen. Han røber flere Steder en stærkt ensidig, men intetsteds nærmere begrundet Forhaandsskepsis overfor dens Resultater. Det er meget stærke Udtryk, der bruges, vistnok for stærke til at være passende i en populær Bog, der ikke giver Plads for Begrundelse: »Give falsk Valuta ud«, »Fantasteri og Dilettanteri«, »Lygtemænd«, »paa intet Omraade fantaseres som her, ikke blot af Lægmanden, men ogsaa af Dyrkere af andre Fagvidenskaber«. Lægmandens Fantaseren trænger vist ogsaa ind paa Arkæologernes Omraader til Tider, og det er hverken retfærdigt at dømme en hel Videnskabs Resultater efter Lægmandens Dilettantisme eller efter nogle ganske faa outsiders Fantasterier. Spørgsmaalet er, om de Resultater Johs. Steenstrup, Olaf Rygh, Magnus Olsen, Jöran Sahlgreen, Hjalmar Lindroth, Elof Hellquist har ydet, kan betegnes som »falsk Valuta«? Jeg tror det ikke.

Hvad Forf. er særlig ængstelig og paa Forhaand skeptisk overfor, er de Vidnesbyrd om hedensk Kultus, der kan aflæses af Stednavnene. Faa Ting veed vi dog mere sikkert om vore Forfædres aandelige Liv, end at de paa bestemte Steder, paa Høje, i Lunde, ved Søer, ved hellige Kilder dyrkede deres Guder og Gudinder, og intet er derfor mere realistisk end at søge ud fra

disse Steders Navne at finde Oplysninger om Kultens Art og Udbredelse. Det er mig en Gaade, hvorfor man her skal være »særlig forsigtig«. Man bør vel *altid* være forsigtig, naar man fremsætter en Hypotese, ikke mindre naar det gælder Forklaringen af Ginne-rup-Huset end Forstaaelsen af Odins Hille i Onsild. Det er forstaaeligt, om Arkæologien stiller sig afventende, men Forhaands-skepsis er altid ufrugtbar. Forf. er dog i Stand til at paaskønne en Worsaaes »romantiske« Dristighed, og anerkende dens Betydning for Arkæologien. Han fremsatte om Tredelingen i Sten-, Bronze- og Jernalder et »Dogme, hvis Bærepiller var saa svage, at det for Eftertiden er et højt talende Vidnesbyrd om sin Op-havsmands geniale Blik« — en herlig Kjærsk Sprogblomst! Nuvel, maaske skal man indrømme, at ligesom Arkæologien har haft sin Worsaaeske, Vedel-Simonsenske Periode før den fik sin Sophus Müllerske, saaledes staa Stednavneforskningen endnu paa Worsaae-Stadet.

Ovenfor vistes et Eksemplar af den Kjærskes Sprogflora, og for nu til Slut at føre Krigen over i Fjendens Lejr, vil jeg have Lov at protestere mod de mange snørklede og tunge Sving i Fremstillingen. Det er farligt for en Anmelder, der selv bor i et Glas-hus, men maaske tør man mene, at man netop ser adskilligt klarere, naar man boer dér, man har en bedre Udsigt til Næstens Skæver. Hvad mener man f. Eks. om følgende Sætning?

»Faaret leverede den varme Klædning, oftest sikkert anvendt direkte som Skind med Ulden paa, som det var almindeligt endnu i Valdemarstiden og kendes op til vor egen Tid, og i hvert Fald lidt senere hen (!) i Stenalderen har man kendt til at sno Traade. Garn. I Kohuden findes den i Bronzealderen i Egekisten gravlagte ofte svøbt som i et Tæppe«. Dette forekommer mig mildest talt noget knudret, og kønt lyder det afgjort ikke. Det gør heller ikke følgende: »Øerne var sammenhængende med Skaane og i det væsentligste ogsaa mod Vest (!), idet Østersøen kun sendte en ringe Del af sit Vand ud gennem en endnu kendelig Flodrende i det nuværende Store Bælt«.

Heller ikke lige heldig er Forf., naar han vil hæve sig op over Arbejdsprosaens daglige Vande. Der tales om de »storladne

Mindesmærker, som Danmark ejer i saa rigt et Tal som intet andet Land, og som den danske Bonde har gjort det til en Æressag at bevare«, og der fortsættes: »Her udtrykker sig paa én Gang Arbejdsevne, omhyggelig Plan, og Kraft i Gennemførelsen, og om Sagen gennemtænkes (!), de svundne Tiders Tankegang, Traditioner og Tro«. Eller »Men Udviklingen tegner sig fortsat fremadløbende«; Thomsen, Worsaae og Müller kaldes en »Treklang«, en Mængde mærkelige stive Snørkler som »mindre ofte er man tyet til Fisk«, »saare langtfra«. »Trækar er forsvundne. Flintsager er der mest faa (!) af«. I det hele fremkalder Forf.s Brug af »mest« i Betydningen »oftest« mange tvetydige og uklare Udtryk.

MARTIN P:N NILSSON: PRIMITIV KULTUR. 1925. Gyldendal. 211 S.

Det er en i høj Grad glædelig Begivenhed, at Professor Nilsens Bog om den primitive Kultur, der har Interesse ud i de videste Krese af det nordiske Læsepublikum, nu ogsaa foreligger i en smuk og rigt illustreret dansk Udgave. Professoren vil allerede være den danske Læseverden bekendt gennem sin fortrinlige Oversigt Primitiv Religion i Religionshistoriske Smaaskrifter, maaske den Bog i denne ellers saa vidtudbredte Skriftrække, der fik den allerhjerteligste Modtagelse.

Man kan vanskeligt tænke sig en mere kyndig og samtidig mere klar Vejleder i den primitive Kulturs snørklede Labyrinther end denne Forf. Uden i mindste Maade at skjule de mangfoldige Problemer i sin Videnskab, af hvilke mange, og ikke de mindst betydningsfulde, endnu er langt fra deres Løsning, uden Eensidighed, med forstaaende Redegørelse ogsaa for Modstanderes Standpunkt, er det alligevel lykkedes at give et i allerbedste Forstand populært Værk, uden noget Steds at slaa af paa de videnskabelige Krav, og uden at den store Mængde af levende smaa Enkeltheder noget Sted slører det store Vidsyn og Overblik.

I en Indledning afgrænses Etnologiens videnskabelige Opgave overfor Etnografiens. Etnografien beskriver Menneskeslægtenes forskellige Kulturformer, mens Etnologien af dette etnogra-